

Zaključak

Kardinal Rossi, prefekt Kongregacije za evangelizaciju, osvrćući se na papino putovanje u Afriku, na generalnoj skupštini papinskih misijskih djela u Rimu u svibnju ove godine, u pozdravu nacionalnim direktorima kazao je ovo: »Kristov zamjenik dao je veliko priznanje misionarskim pionirima koji su, u velikim poteškoćama i žrtvama, ali vođeni velikom vjerom i ljubavlju prema Kristu i braći, dali same sebe za evangelizaciju. To je priznanje Sv. Otac htio protegnuti na cijelu Crkvu, jer je cijela Crkva misionarska.«

Sam Sv. Otac nakon svoga posjeta Africi rekao je: »Doista je divljenja vrijedno što, nakon samo jednog stoljeća, postoje tako obilni plodovi i što je Afrika, usprkos tolikim poteškoćama i progonstvima, kontinent pun katoličke vjere i žara. Mlade Crkve, svjesne žrtava svojih misionara, moraju se na njima nadahnuti i prenositi radosnu Kristovu poruku dušama, te se iznad svega zauzeti za odgoj pastoralnih radnika.«

To je ona stara: »Krv mučenika, sjeme je kršćana.« Tako će biti i na afričkom kontinentu, gdje poslije papina posjeta postoji mnogo ružičastija budućnost nego prije.

FILOZOFSKI PRISTUPI BOGU

Dr. Ante Kusić, izd. »Crkva u svijetu«, Split 1980, str. 253. Cijena: broširano 200 d., tvrdo uvezano s ovitkom 250 d. Narudžbe: »Crkva u svijetu«, Zrinjsko-frankopanska 14, 58000 Split.

Dra Antu Kusića, rektora bogoslovije u Splitu te profesora filozofije na istoj bogosloviji i na Kat. bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, ne treba predstavljati našoj javnosti. Svojim teološko-filozofskim radovima po raznim revijama, kao i brojnim javnim nastupima na tribinama i zborovima u zemlji i inozemstvu, dao je vrlo značajan prilog proučavanju i afirmaciji kršćanske misli i filozofije, posebno pokonciliske, na našem hrvatskom području.

Njegova najnovija knjiga »Filozofski pristupi Bogu« obrađuje ona pitanja koja se danas nameću svakom čovjeku u odnosu: Bog i ja. U knjizi je skupljeno gotovo sve što su kroz povijest veliki umovi držali i naučavali. Nije to skup citata, već zrelo i misaono razmišljanje o Bogu. Na temelju misaone analize misli velikih umova, Kusić nam nudi putokaze, smjernice, smjerodavna rješenja razumskog pristupa Bogu.

Knjiga se dijeli na tri dijela: 1. Problem Boga u naše vrijeme; 2. Tri smjerodavna rješenja problema Boga; 3. Egzistencijalistički pristup Bogu.

U prvom dijelu, na sedamdesetak stranica, autor sažeto, stručno i jasno iznosi ono najvažnije o problemu Boga u naše vrijeme. Pozitivno i negativno, ne samo s područja filozofije nego i biologije, antropologije i uopće mišljenja

stručnjaka s raznih područja, koji su svojim umovanjem došli do Boga. Autor je obuhvatio gotovo sve važnije filozofske smjerove, njihove glavne predstavnike i njihov nauk o Bogu. To nije sinteza strogih zaključaka već više izlaganje i proširivanje vidika sa svrhom da sam čitatelj počne razmišljati i donositi zaključke. Te su stranice vrlo korisne onima koji žele imati najosnovnije i najopćenitije spoznaje iz te grane filozofije.

Drugi, centralni dio knjige (77—225), obrazlaže tri rješenja koja daju putokaze za razumski pristup Bogu: sv. Bonaventure, od Boga prema svijetu; sv. Tome, od svijeta prema Bogu i T. de Chardena, od svijeta u Bogu prema Bogu izvan svijeta. Sam autor ističe da su to tri pokušaja tumačenja biblijskih tekstova, Izr 8, 22—31; 2 Mak 7, 29; 1 Kor 6, 15—20 i Kol 1, 15—19, koji bi mogli stajati kao moto na početku pojedinog »rješenja«.

Nadahnut navedenim tekstovima, pisac pokušava približiti Boga ljudskom umu. On izbjegava beskorisne i besplodne diskusije unoseći u sva tri rješenja komplementarnost obrazlaganja. U postavljanju problema i njegovu rješavanju trudi se da bude trijezan, nepristran i kritičan. Nerado osuđuje, više voli pohvaliti gdje god je to moguće. Radije prihvaća načelo: **i — i**, nego **ili — ili**. Služi se najčešće analitičkom metodom, nerijetko iznosi svoje određeno stajalište i mišljenje. Često ostavlja samom čitatelju da prosudi gdje je istina.

Činjenica je da se Bog može na razne načine spoznati. Te je činjenice svjestan naš autor, pa stoga ne drži da su njegovi »pristupi« jedini i isključivi. To su samo smjernice na temelju kojih misaonim analizama dolazimo do spoznaje Boga.

Vrlo je zanimljiv i privlačan njegov prikaz ontološkog puta sv. Bonaventure. Raspjevana duša sv. Bonaventure, raspjevala se u filozofiji i u teologiji. Raspjevani Kusićev prikaz Bonaventure dostojan je raspjevanog sveca iz Bagnoregia. Na poseban način Kusić vrlo prihvatljivo obrazlaže Bonaventurinu prisutnost u suvremenim znanstveno-filozofskim previranjima u vezi s kršćanskim pogledom na svijet i život.

U izlaganju Tomine nauke o Bogu, Kusić se drži načela profesora Keilbacha: »Najbolji tomist nije onaj koji kraj svih zapreka doslovce brani što što stoji u bilo kojem Tominu spisu... Najbolji tomist jest, naprotiv, onaj koji tako misli i naučava kako bi to, po svojoj prilici, činio i sami Magister, kad bi živio danas, obogaćen našim prirodoslovnim spoznajama, sa svojim strahopoštovanjem pred istinom, pred zdravim ljudskim razumom, i pred odlukama crkvenog učiteljstva« (148). Držeći se tog načela, Kusić nastoji Tomino učenje o Bogu uskladiti sa suvremenim filozofsko-znanstvenim dostignućima ne praveći nikakvog nasilja nad suvremenim znanostima. Na kraju svog prikaza o Tominu učenju, on ističe da na temelju uvjetovanosti našega umnog, voljnog i moralnog djelovanja možemo »bez posebne poteškoće uklopiti« njegovo učenje o Bogu u suvremenu misao.

Kritičko zapažanje i nepristranost dra A. Kusića posebno se očituje u njegovu prikazu T. Chardenove nauke o Bogu. Uz Chardenove izvorne rečenice on donosi mišljenja nekolicine oštrih kritičara i crkvenog učiteljstva. Tu je njegov stav određen, ne odobrava mu sve, njegova je misao jasna u obrazlaganju Chardenova učenja o Bogu.

U trećem, posljednjem dijelu (229—243), Kusić govori o egzistencijalističkom pristupu Bogu. On tu ne obrađuje cjelokupnu problematiku, što je jedan od nedostataka ove knjige, posebno ako se sjetimo da je egzistencijalizam najpopularnija grana suvremene filozofije. Ne želeći se upuštati u svu tu problematiku, on se radije odlučio da nam predstavi tu filozofiju

povlačeći paralelu o učenju samo dvojice glavnih i najizrazitijih predstavnika ateističkog i teističkog egzistencijalizma — J. P. Sartrea i G. Marcela (230). Polazište im je isto: »mučnina«, »tjeskoba«, »ubačenost u svijet«, ali su im različiti zaključci do kojih su došli. Sartreu je čitav život besmislen jer ne nalazi nikakva orijentacionog uporišta, ni na nebu ni na zemlji. Sve je besmisleno, beskorisno — sveponištavajuće Ništa (236). Marcel nalazi rješenje u prihvaćanju kršćanskog pogleda na svijet i život. Nevjeri suprotstavlja vjeru, tjeskobi nadu, rivalstvu ljubav, osamljenosti altrocentrizam, ništavilu bitak, pesimizmu optimizam. »Time je sartreovski pesimizam... prevladan u smjeru vedrine i optimizma što ga ulijevaju vjernost, nada i ljubav kao egzistencijalni blagovjesnici smisaodavne božanske, sveubuhvatne ili Apsolutne Nazočnosti« (243).

Bez sumnje, Kusićevi »Filozofski pristupi Bogu« vrlo su informativni, oni čitatelju otvaraju široke vidike i mnogovrsne putove razumskog pristupa Bogu. Prije svega, oni su duboki i misaoni što je prava rijetkost za naše današnje vrijeme. Djelo je vrijedno i korisno. Mnogima će dobro doći, ne samo studentima i đacima filozofsko-teološkog usmjerenja nego i svima, bez razlike, koje muči problem Boga u današnjem svijetu. Zato, dok zahvaljujemo autoru dru Anti Kusiću za još jedan vrlo značajan doprinos proučavanju i afirmaciji kršćanske misli i filozofije na našem hrvatskom području, dotle mu poželimo još mnogo uspjeha na njivi teološko-filozofske misli kod nas.

Dr. Božo Norac-Kljajo

PRIMLJENE KNJIGE

Ivo Gugić: **U ZAGRLJAJU GRADA DUBROVNIKA**, Trogir 1980. Knjiga ima 152 str. a obrađuje najstariju dubrovačku stečevinu — GRUŽ (Lapad) u prošlosti i sadašnjosti. U njoj se nalaze i opći podaci o Dubrovniku. U prilogu su tri kronološke tablice na 16 str. i 25 zanimljivih fotografija na velux-extra papiru. — Cijena 120 d. Na 10 i više primjeraka 25% popusta. Narudžbe: Gradski župski ured, 58220 Trogir.

Milan Špehar: **TKO SAM DA ME TRAŽIŠ?** Zagreb — Rijeka 1980, str. 78. Zbirka pjesama koje su usko povezane sa svećeništvom. Autor je inače mladomišnik riječke nadbiskupije. Neke su pjesme već objavljene u našim vjerskim časopisima, a sve su plod autorovih iskrenih i snažnih osjećaja. Zbirka predstavlja iskaz autentičnog pjesnika koji ima svoj specifični stil. — Cijena 80 d. Narudžbe: HKD sv. Ćirila i Metoda, Trg kralja Tomislava 21, 41000 Zagreb.

Josip Berka: **LANX SATURA**, Zagreb 1980, str. 128. Naslov knjige doslovno znači »Puna zdjela«, a radi se o zbirci različitih književnih sastavaka: pjesme, prozni radovi (pripovijetke, književni prikazi i putopisi) i sentencije. Knjiga dakle predstavlja izbor autorovih književnih radova, pa je u tome i njezina novost. Naručuje se kod izdavača: HKD sv. Ćirila i Metoda, Trg kralja Tomislava 21, 41000 Zagreb.

ŽUPA SV. ANTE PRUGOVO u prigodi 100. obljetnice nove crkve, Split, 1980, str. 136, izd. »Knjižnica zbornika 'Kačić' — monografije, dokumenti, gnađa... br. 6«. Prošlost i sadašnjost župe smještene u zaleđu Splita: stanovištvo, prosvjeta, narodni običaji, značajne osobe, ilustrirano, sažetak na nje-